

INGLIZ TILINI O'RGANISHDAGI FONETIK QIYINCHILIKLAR

Muazzamxon Umid qizi G'ofurjonova

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

2-kurs talabasi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada ingliz tilini o'rganish jarayonida uchraydigan fonetik qiyinchiliklar tahlil qilinadi. Fonetika tilshunoslikning muhim bo'limi sifatida nutq tovushlari, ularning hosil bo'lishi, talaffuzi va eshitilishini o'rganadi. Tadqiqot davomida fonetika fanining mazmun-mohiyati, ingliz fonetikasining shakllanishiga hissa qo'shgan olimlarning ilmiy faoliyati hamda ingliz tilidagi asosiy fonetik qoidalar yoritiladi. Shuningdek, ingliz tilining yozuv va talaffuz tizimi o'rtasidagi nomuvofiqliklar, istisnolar va o'zbek tili sohiblari duch keladigan talaffuz muammolari misollar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ingliz tilini samarali o'rganishda fonetik bilimlarning ahamiyati katta ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: fonetika, talaffuz, ingliz tili, nutq tovushlari, fonetik qiyinchiliklar, IPA, urg'u, intonatsiya, yozuv va talaffuz, til o'rganish.

Abstract

This scientific article examines phonetic difficulties encountered in learning English. Phonetics, as an important branch of linguistics, studies speech sounds, their production, pronunciation, and perception. The research discusses the nature of phonetics, the contributions of prominent scholars to the development of English phonetics, and the major phonetic rules of the English language. In addition, inconsistencies between spelling and pronunciation, exceptions, and pronunciation problems commonly faced by Uzbek learners are analyzed through examples. The findings demonstrate that phonetic competence plays a significant role in successful English language acquisition.

Keywords: phonetics, pronunciation, English language, speech sounds, phonetic difficulties, IPA, stress, intonation, spelling and pronunciation, language learning.

Аннотация

В данной научной статье рассматриваются фонетические трудности, возникающие в процессе изучения английского языка. Фонетика как важный

раздел языкознания изучает звуки речи, их образование, произношение и восприятие. В исследовании раскрывается сущность фонетики, вклад ученых в развитие английской фонетики, а также основные фонетические правила английского языка. Кроме того, анализируются несоответствия между написанием и произношением, исключения и проблемы произношения, с которыми сталкиваются носители узбекского языка при изучении английского языка. Результаты исследования показывают, что фонетические знания играют важную роль в успешном овладении английским языком.

Ключевые слова: фонетика, произношение, английский язык, звуки речи, фонетические трудности, МФА, ударение, интонация, написание и произношение, изучение языка.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida ingliz tili xalqaro muloqot, ta'lim, fan va texnologiyalar sohasida eng muhim tillardan biri hisoblanadi. Shu sababli dunyoning ko'plab mamlakatlarida bo'lgani kabi O'zbekistonda ham ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Biroq ingliz tilini o'zlashtirish jarayonida o'quvchilar grammatika, lug'at boyligi va talaffuz bilan bog'liq turli muammolarga duch keladilar. Ushbu muammolar orasida fonetik qiyinchiliklar alohida o'rin tutadi.

Ko'plab til o'rganuvchilar grammatik qoidalarni yaxshi bilsalar ham, so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Buning asosiy sababi ingliz tilidagi yozuv va talaffuz tizimlari o'rtasidagi katta farqdir. Ingliz tilida ko'plab so'zlar yozilganidek o'qilmaydi va bir xil harf birikmasi turli so'zlarda turlicha talaffuz qilinishi mumkin. Bu esa o'quvchilarning talaffuz ko'nikmalarini shakllantirish jarayonini murakkablashtiradi.

Maqolaning maqsadi ingliz tilini o'rganishda uchraydigan fonetik qiyinchiliklarni tahlil qilish, ularning sabablarini aniqlash hamda ushbu muammolarni bartaraf etish yo'llarini ko'rsatishdan iborat.

Asosiy qism

Fonetika va uning o'rganish obyekti

Fonetika tilshunoslikning nutq tovushlarini o'rganuvchi bo'limidir. U tovushlarning qanday hosil bo'lishi, qanday eshitilishi va qanday tizimga ega ekanligini tadqiq etadi. Fonetika tilning eng muhim bo'limlaridan biri hisoblanadi, chunki insonlar o'rtasidagi og'zaki muloqot aynan tovushlar orqali amalga oshiriladi.

Fonetika uch asosiy yo'nalishga bo'linadi:

Artikulatsion fonetika — tovushlarning nutq organlari yordamida qanday hosil bo'lishini o'rganadi.

Akustik fonetika — tovushlarning fizik xususiyatlarini, ya'ni tovush to'lqinlari va ularning chastotasini tadqiq qiladi.

Auditiv fonetika — tovushlarning inson qulog'i tomonidan qanday qabul qilinishini o'rganadi.

Tilni mukammal o'rganishda fonetika muhim ahamiyatga ega, chunki noto'g'ri talaffuz muloqot jarayonida tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Ingliz fonetikasining rivojlanishi va olimlar hissasi:

XIX asrning mashhur tilshunosi Henry Sweet ingliz fonetikasi bo'yicha dastlabki ilmiy tadqiqotlarni olib borgan olimlardan biri hisoblanadi. U talaffuzni ilmiy asosda o'rganish zarurligini ta'kidlagan va ingliz tili tovush tizimini batafsil tavsiflagan.

Daniel Jones esa zamonaviy ingliz fonetikasining asoschilaridan biri sifatida e'tirof etiladi. U ingliz tilidagi talaffuz standartlarini ishlab chiqishga katta hissa qo'shgan. Uning "English Pronouncing Dictionary" asari bugungi kunda ham fonetika sohasidagi muhim manbalardan biri hisoblanadi.

Paul Passy Xalqaro Fonetika Assotsiatsiyasi (IPA) tashkilotchilaridan biri bo'lib, fonetik belgilar tizimini yaratishda faol ishtirok etgan. IPA tizimi bugungi kunda dunyo tillarining talaffuzini aniq ifodalash uchun qo'llaniladi.

John C. Wells esa zamonaviy ingliz talaffuzi va dialektlarini tadqiq qilgan yirik olimlardan biridir. Uning ishlari ingliz tilining turli variantlarini o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur olimlarning tadqiqotlari natijasida ingliz fonetikasi mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllanib, til o'qitish metodikasining ajralmas qismiga aylandi.

Ingliz tilidagi asosiy fonetik qoidalar

Ingliz tilida unli va undosh tovushlar muhim o'rin tutadi. Ingliz tilida 26 ta harf mavjud bo'lsa-da, talaffuzda 40 dan ortiq fonema ishlatiladi.

Unli tovushlar

Masalan:

ship /ʃɪp/ — kema

sheep /ʃi:p/ — qo'y

Bu ikki so'z o'rtasidagi farq faqat bitta unli tovush orqali ifodalanadi.

Undosh tovushlar

Ingliz tilida o'zbek tilida mavjud bo'lmagan ayrim tovushlar mavjud:

think /θɪŋk/

this /ðɪs/

weather /'weðə/

Ushbu tovushlar o'zbek tili sohiblari uchun talaffuz jihatdan murakkab hisoblanadi.

So'z urg'usi

Urg'u ingliz tilida ma'no farqlash vazifasini ham bajarishi mumkin:

PREsent (sovg'a)

preSENT (taqdim etmoq)

Intonatsiya

Intonatsiya gap ma'nosini o'zgartirishi mumkin:

You are coming. (xabar)

You are coming? (savol)

Ingliz tilini o'rganishda uchraydigan fonetik qiyinchiliklar

Yozilganidek o'qilmaydigan so'zlar

Ingliz tilining eng katta murakkabliklaridan biri yozuv va talaffuz o'rtasidagi nomuvofiqlikdir.

Masalan:

enough — /ɪ'naʊf/

through — /θru:/

though — /ðəʊ/

cough — /kɒf/

tough — /tʌf/

Ko'rinib turibdiki, bir xil "-ough" harf birikmasi turli so'zlarda mutlaqo boshqacha talaffuz qilinadi va bu holat ingliz tilidan sertifikat topshiruvchilarning "listening"-tinglab tushunish qismida qiyinchiliklarga olib keladi.

Talaffuz qilinmaydigan harflar

Ko'plab inglizcha so'zlarda ayrim harflar yoziladi, ammo talaffuz qilinmaydi.

knife — /naɪf/

know — /nəʊ/

write — /raɪt/

hour — /aʊə/

debt — /det/

Bunday holatlar o'quvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi, chunki ular so'zni yozilgan shakliga qarab o'qishga harakat qiladilar.

Bir xil talaffuz, turli yozilish

right — write

sea — see

sun — son

Bunday so'zlar homofonlar deb ataladi.

Bir xil yozilish, turli talaffuz

read /ri:d/ (hozirgi zamon)

read /red/ (o'tgan zamon)

wind /wind/ (shamol)

wind /waɪnd/ (o'ramoq)

Bu holat esa o'quvchilar uchun qo'shimcha qiyinchiliklar yaratadi.

O'zbek o'quvchilarining fonetik muammolari

O'zbek tili va ingliz tili fonetik tizimlari o'rtasida sezilarli farqlar mavjud.

O'zbek o'quvchilari ko'pincha:

/θ/ tovushini "s" deb talaffuz qiladilar;

/ð/ tovushini "z" yoki "d" bilan almashtiradilar;

/w/ tovushini /v/ sifatida talaffuz qiladilar;

so'z urg'usini noto'g'ri qo'yadilar;

ingliz intonatsiya tizimidan to'g'ri foydalana olmaydilar.

Masalan:

think → sink

west → vest

three → tree

Bunday xatolar muloqot jarayonida ma'no o'zgarishiga olib kelishi mumkin.

Fonetik qiyinchiliklarni bartaraf etish yo'llari

Fonetik muammolarni bartaraf etishda quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

Xalqaro fonetik alifbo (IPA) belgilarini o'rganish;

Ingliz tilidagi audio va videolarni muntazam tinglash;

Native speakerlar nutqini kuzatish;

Shadowing metodidan foydalanish;

Minimal pair mashqlarini bajarish;

Lug'atlardagi fonetik transkripsiyalardan foydalanish.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ingliz tilini o'rganishda fonetik qiyinchiliklar eng muhim muammolardan biri hisoblanadi. Bu qiyinchiliklar, avvalo, ingliz tilidagi yozuv va talaffuz tizimlari o'rtasidagi nomuvofiqlik, murakkab tovushlar, urg'u va intonatsiya qoidalari bilan bog'liqdir.

Shuningdek, o'zbek tili va ingliz tili fonetik tizimlarining farqli ekanligi ham talaffuzdagi xatolarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, o'zbek tilida mavjud bo'lmagan /θ/, /ð/ va /w/ kabi tovushlar o'quvchilar uchun muayyan qiyinchilik tug'diradi.

Shu sababli ingliz tilini o'qitishda fonetikaga alohida e'tibor qaratish, xalqaro fonetik alifbo belgilaridan foydalanish, muntazam tinglash va talaffuz mashqlarini bajarish muhim ahamiyatga ega. Fonetik bilimlarning rivojlanishi nafaqat talaffuzni yaxshilaydi, balki tinglab tushunish va og'zaki muloqot ko'nikmalarining ham samarali shakllanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Daniel Jones. An Outline of English Phonetics. Cambridge University Press.
2. Henry Sweet. A Handbook of Phonetics. Oxford University Press.
3. John C. Wells. Accents of English. Cambridge University Press.
4. Peter Roach. English Phonetics and Phonology. Cambridge University Press.
5. A.C. Gimson. An Introduction to the Pronunciation of English.
6. Paul Passy. The Sounds of Language.
7. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language.
8. Ladefoged, P. A Course in Phonetics.